

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ДО КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АНКЕТУВАННЯ

Валерій Редько,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
доцент, завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна
e-mail: labredko@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-4035-4925;

Тамара Полонська,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна.
e-mail: Polonska@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-5717-1041

У статті аналізуються результати проведеного науковими співробітниками відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України анкетування вчителів із метою з'ясування рівня розуміння ними сутності проведення реформи початкової освіти та їхньої готовності до компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4-х класів на засадах концепції «Нова українська школа». Узагальнені в таблицях і малюнках та інтерпретовані авторами відповіді респондентів на 16 запитань анкети підтвердили чітке усвідомлення педагогами інноваційних змін у початковій освіті та актуальності компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів сучасної початкової школи, а також вказали на окремі прогалини щодо їхньої обізнаності з чинними документами з питань навчання учнів 1–4-х класів відповідного до чинних нових програм з іноземних мов. Основні положення статті можуть стати в нагоді вчителям, авторам шкільних підручників, науковцям, працівникам МОН України.

Ключові слова: іноземна мова; початкова школа; компетентісно орієнтоване навчання.

Постановка проблеми. Сучасна шкільна освіта переживає інформаційний бум, який ґрунтується на зміні освітньої парадигми від знаннєвого підходу до компетентнісного. Ці зміни сприяли зростанню уваги до вивчення проблем оволодіння іноземною мовою учнями закладів загальної середньої освіти, і насамперед початкової школи. Навчання іноземної мови в початковій школі (1–4 класи) розглядається як перший ступінь, який різнобічно співвідноситься з освітніми галузями основної і профільної школи, що засвідчує про його цільове спрямування, неперервність і наступність у всьому шкільному курсі.

Компетентнісний підхід найбільше відповідає сьогоднішнім потребам суспільства і випускника школи, має сприяти формуванню компетентної особистості, котра змогла б жити і творити в сучасному швидкозмінному соціумі. Усе це зумовлює необхідність перегляду окремих аспектів цілей і змісту навчання та засобів їх реалізації в системі шкільної іншомовної освіти, зокрема на початковому етапі. Концепція Нової української школи (НУШ) висуває вимоги не лише до учнів, а й до вчителів: «Українська школа буде успішна, якщо неї прийде успішний учитель» [1, с. 16]. Нова школа потребує нового вчителя: творчого, креативного, комунікативного, мобільного, толерантного, відповідального, умотивованого.

Готовність учителя до впровадження компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови учнів початкової школи нами розглядається у двох аспектах: 1) *знаннєвому*, який демонструє рівень поінформованості педагога про сутність поняття «компетентнісно орієнтоване навчання іноземної мови», чинники впливу на його ефективність, зокрема вікові особливості учнів, та способи їх урахування в навчальному процесі; 2) *діяльнісному*, котрий дає уявлення про професійний рівень учителя та його методичний потенціал, який дозволяє дидактично доцільно імплементувати наявні в його педагогічному досвіді знання, зокрема використовувати способи діяльності, форми роботи організації учнів та її види для формування іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності.

На наш погляд, саме з цих позицій доцільно оцінювати діяльність учителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови в початковій школі з метою формування іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти компетентнісного підходу в процесі навчання іноземних мов учнів закладів загальної середньої освіти та оволодіння ними компетентностями стали предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених (О.Б. Бігич, І.Л. Бім, Н.Ф. Бориско, М.Л. Н.Д. Гальскова, Л.Я. Зеня, І.О. Зимня, Л.В. Калініна, Р.П. Мільруд, С.Ю. Ніколаєва, Ю.І. Пассов, Т.К. Полонська, В.Г. Редько, Ch. Brumfit, D. Hymes, W. Littlewood, R. Mirabile, S. Parry, S. Savignon, L. Spencer & S. Spencer та ін.). Проте, зважаючи на модернізацію вітчизняної шкільної освіти, розпочатої у 2018 році з початкової ланки, проблему компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов сучасних учнів 1–4 класів вивчено й висвітлено недостатньо.

Значну роботу в цьому напрямі проведено науковими співробітниками відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України у процесі дослідження науково-дослідної роботи «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» протягом 2017–2019 років, за результатами якої опубліковано концепцію [2], методичні рекомендації [3], розділ у колективній монографії [4], низку статей і тез; завершується робота над підготовкою навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

Мета статті – з'ясувати розуміння вчителями іноземних мов сутності впровадження компетентнісного підходу в освітню діяльність загалом і їхню готовність до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи відповідно до вимог НУШ зокрема; надати їм необхідну науково-методичну допомогу в разі необхідності.

Методика дослідження. Серед результативних і оперативних методів педагогічного дослідження, яким ми неодноразово послуговувалися у процесі проведення НДР, значне місце посідає анкетування, що є, на наш погляд, незамінним на етапі ознайомлення з певною проблематикою; використовується для отримання більш глибокої інформації, уточнення або доповнення даних, одержаних за допомогою інших методів, тощо. А анонімність анкетування зумовлює більш природні відповіді респондентів. Саме тому для проведення нашого дослідження було використано анкетне опитування (анкетування).

Виклад основного матеріалу. Нові освітні програми з іноземних мов [5], [6], створені на основі Державного стандарту початкової освіти [7], передбачають формування в учнів початкової школи низки ключових компетентностей, спрямованих на їхній особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток і необхідних для успішної самореалізації в суспільстві. Оволодіння ключовими компетентностями та вміння ефективно їх застосовувати на практиці як інструмент розв'язання різноманітних життєвих завдань є основним завданням компетентнісного підходу.

Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов ми визначаємо як навчання, спрямоване на комплексне оволодіння учнями ключовими компетентностями, котрі забезпечують їхню підготовку до комунікації з урахуванням різних ситуацій спілкування. Таке навчання передбачає зміщення акценту з накопичення знань, навичок і вмінь на формування й розвиток в учнів здатності застосовувати освоєний ними досвід у конкретних ситуаціях. Наскільки вчителі й учні початкової школи готові до такого навчання, показали результати проведених нами опитувань (зокрема, анонімне анкетування) педагогів іноземних мов, які працюють у початковій школі.

Так, проведене анкетування вітчизняних учителів у 2017 році мало на меті з'ясувати готовність учнів 1–4-х класів до засвоєння компетентнісно орієнтованого змісту навчання іншомовного спілкування. Зміст опитування викладено в нашій статті у збірнику «Проблеми сучасного підручника» [8], а також у розділі колективної монографії [9]. Результати анкетування послугували також теоретичним підґрунтям для створення моделі компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, описаної в Концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи [2, с. 32–35].

Натомість, нинішнє анкетування, навпаки, мало з'ясувати готовність самих педагогів до здійснення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4-х класів, зважаючи на реформування вітчизняної початкової освіти відповідно до вимог НУШ і нових нормативно-правових документів, які регулюють діяльність освітньої системи.

Загалом в опитуванні взяло участь 134 респонденти, більшість з яких (68,7%) становлять учителі англійської мови, 20,1% – німецької і 11,2% – іспанської мов. Анкетуванням охоплено п'ять областей України (Волинська, Житомирська, Миколаївська, Харківська, Чернігівська). За його результатами здійснено розподіл педагогів за стажем роботи, типом закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), де вони працюють, і місцем його розташування (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл учителів іноземних мов

За стажем роботи	до 5 років	від 5 до 10 років	від 10 до 20 років	понад 20 років	
	33,6%	35,1%	18,6%	12,7%	
За типом ЗЗСО (місцем роботи вчителя)	загально-освітня школа	школа з поглибленим вивченням іноземної мови	гімназія	ліцей	колегіум
	66,4%	10,4%	11,9%	7,5%	3,7%
За місцем розташування ЗЗСО	обласний центр	районний центр	невелике місто	село	селище міського типу
	25,4%	15,7%	16,4%	39,6%	2,9%

Як свідчать дані, більшість опитаних педагогів (68,7%) становлять педагоги за стажем роботи до 5 і від 5 до 10 років. Найбільший стаж становить «від 5 до 10 років» (35,1%), а найменший – «понад 20 років» (12,7%). Що стосується місця роботи вчителів, то 66,4% з них працюють у загальноосвітній школі. Зовсім незначна частка припадає на колегіуми (3,7%) і трохи більше – на ліцеї (7,5%).

Найбільше навчальних закладів, де працюють респонденти, розташовано в селі (39,6%), а найменше – у селищах міського типу (2,9%).

Відповіді вчителів щодо підручника з іноземної мови, який є основним у навчанні, розподілилися так: англійська мова – О.Д. Карп'юк (58,7%), А.М. Невіт (23,9%), інші (17,4%); німецька мова – С.І. Сотникова, Г.В. Гоголева (52,5%), О.О. Паршикова, Г.М. Мельничук та ін. (34,3%), Я.М. Скоропад (13,2%); іспанська мова – В.Г. Редько, В.І. Береславська, О.Г. Іващенко (100,0%). Варто зазначити, що підручники для 1-го класу підготовлено за новими типовими освітніми програмами 2018 року.

Загалом педагоги відповіли на 16 поставлених запитань, кожне з яких передбачало на вибір декілька варіантів відповідей, або можливість висловити свою власну думку з того чи іншого питання.

За результатами аналізу відповідей учителів на *перше запитання, чи потрібно їм знати зміст і обсяг навчальних дій, які мають виконувати учні початкової школи під час оволодіння іноземною мовою відповідно до компетентісно орієнтованого навчання*, переважна більшість із них (87,3%) дала позитивну відповідь «так» і лише 12,7% обрала відповідь «не зовсім (не повною мірою)», «ні» – 0%.

Аналогічні результати було отримано у відповідях педагогів на *друге запитання щодо доцільності створення в навчальному процесі спеціального освітнього іншомовного комунікативного середовища для компетентісно орієнтованого навчання іноземної мови учнів початкової школи, а саме: «так» – 84,3%, «не впевнений/впевнена» – 15,7%, «ні» – 0%.*

Зображена нижче діаграма свідчить про практично однакові відповіді респондентів на перше і друге запитання. Зокрема, в обох парах стовпців несуттєво (на 3,0%) переважають відповіді педагогів «так» і «не зовсім» або «не впевнений/впевнена» про необхідність знання вчителем змісту й обсягу навчальних дій, що мають виконувати учні, та доцільності створення спеціального освітнього іншомовного комунікативного середовища для компетентісно орієнтованого навчання іноземної мови. І жоден учитель не заперечив проти цього (мал. 1).

Мал. 1. Про знання змісту й обсягу навчальних дій та створення освітнього іншомовного комунікативного середовища

Цікавими, на нашу думку, виявилися результати відповідей учителів на *третє запитання* щодо **необхідності формування в учнів 1–4 класів початкових класів предметних компетентностей (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, загальнонавчальної) під час оволодіння ними іноземною мовою.**

Як свідчать зазначені в таблиці 1 дані, більшість педагогів вважає, що формування чотирьох зазначених компетентностей необхідне в усіх класах, починаючи з першого. Показник позитивної відповіді «так» зростає з класу в клас: з мовної компетентності з 53,7% в 1-му класі до 80,6% в 4-му класі; з мовленнєвої – з 55,2% до 78,4%; із соціокультурної – з 50,0% до 80,6%; із загальнонавчальної – з 52,2% до 78,4%. Позитивні зрушення спостерігаються і у відповіді «не повною мірою» – з роками цей показник, навпаки, значно зменшується. Наприклад, якщо із соціокультурної компетентності у 1-му класі він становив 30,6%, то в 4-му – лише 2,9%. Аналогічні результати отримано і з інших компетентностей. Що стосується показника «ні», то він відсутній лише у 3-му і 4-му класах. У 1-му класі він дорівнює 3,7% з мовленнєвої компетентності та 5,9% – з трьох інших компетентностей. У той же час у 2-му класі він відсутній в мовній і мовленнєвій компетентностях і зменшився в порівнянні з першим класом у соціокультурній компетентності на 5,2% і в загальнонавчальній – на 2,2%.

Таблиця 1

Необхідність формування предметних компетентностей в учнів 1–4 класів

Клас; відповіді	1-ий клас			2-ий клас			3-й клас			4-ий клас		
	Відповіді респондентів (у %)											
	так	не повною мірою	ні	так	не повною мірою	ні	так	не повною мірою	ні	так	не повною мірою	ні
Мовна	53,7	26,1	5,9	71,6	14,9	-	76,1	7,5	-	80,6	2,2	-
Мовленнєва	55,2	23,9	3,7	71,6	13,4	-	74,6	8,9	-	78,4	5,9	-
Соціокультурна	50,0	30,6	5,9	70,1	16,4	0,7	78,4	7,5	-	80,6	2,9	-
Загально-навчальна	52,2	24,6	5,9	65,7	14,9	3,7	70,1	14,9	-	78,4	4,5	-

Прогнозованими виявилися результати відповідей педагогів на *четверте запитання про необхідність знання вчителем характеристики функцій навчальних матеріалів, котрі доцільно використовувати для компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи*. Переважна більшість респондентів (82,1%) дала позитивну відповідь «так». Проте, 2,9% педагогів не вважають за необхідність це знати.

У відповіді на *п'яте запитання щодо форм роботи, котрі вчителі використовують найчастіше на уроках іноземної мови в початковій школі*, незначну перевагу надано *парній формі* (35,1%) над *груповою* (32,1%) і *фронтальною* (29,9%). І лише 2,9% респондентів відповіли про використання ними інших форм роботи, при цьому не назвавши їх.

Що стосується *шостого запитання стосовно педагогічних технологій, які використовуються на уроках іноземної мови*, то першість надано *ігровій діяльності* (97,0%), фактично однакові показники мають *інтерактивне навчання* (38,8%) та *Інтернет-ресурси* (37,3%), трохи менші – *груповою* (32,1%) і *проектна робота* (31,3%). Окрім того, 2,2% учителів практикують *уроки-дискусії*. Проте варто зазначити, що респонденти, як правило, давали не одну, а дві-три, три-чотири, а то й усі п'ять відповідей водночас.

Трохи несподіваним для нас виявився результат відповідей на *сьоме запитання про використання на уроках іноземної мови технічних засобів навчання*. Відповідь «так» дали 59,7% учителів, «частково» – 40,3%. Хоча відповіді «ні» не було, усе ж ми сподівалися на вищий показник «так».

Палітра відповідей на *восьме запитання щодо видів нестандартних уроків іноземної мови в початковій школі* – досить широка, про що свідчить таблиця 2. Про-

те, як і в шостому запитанні, домінує відповідь «урок-гра» (89,6%). Значні показники показали також такі види, як: «урок-змагання» (59,7%), «урок-мандрівка» (37,3%), «урок-свято» (32,1%), «інтегровані уроки» (29,9%), «театралізовані уроки» (28,4%). Трохи менший показник у «відео-уроки» (20,1%), найменший – «уроки-спектаклі» (7,5%), узагалі не використовуються в 1–4 класах «уроки-звіти». До того ж, 2,9% респондентів додали ще один вид нестандартних уроків – «урок-проект».

Таблиця 2

Види нестандартних уроків іноземної мови в початкових класах

Урок-гра	Урок змагання	Урок мандрівка	Урок свято	Інтегрований урок	Театралізований урок	Відео-урок	Урок спектакль	Урок проект
89,6%	59,7%	37,3%	32,1%	29,9%	28,4%	20,1%	7,5%	2,9%

Передбачуваним став результат відповідей на *дев'яте* запитання про **спонукання учнів до порівняння рідної та іноземної культури у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності**, де переважає відповідь «так» (55,9%) над «частково» (44,1%), і зовсім відсутня «ні».

Досить однотайними виявилися педагоги у своїх відповідях на *десяте* запитання щодо **доцільності використання елементів методу проектів на уроках іноземної мови в початковій школі, починаючи з першого класу** (табл. 3).

Таблиця 3

Доцільність використання елементів методу проектів на уроках іноземної мови в початкових класах

Клас Відповідь	1-ий клас	2-ий клас	3-ій клас	4-ий клас
«Так»	17,9%	38,8%	35,8%	37,3%
«Ні»	82,1%	61,2%	64,2%	62,7%

Як видно з таблиці 3, лише результати в 1-му класі значно відрізняються від показників інших класів, де «так» становить усього 17,9%, а «ні» – 82,1%. У 2–4-х класах вони практично одні й ті ж. Трохи більше третини педагогів вважають за доцільне використовувати елементи проектного методу у 2–4-х класах.

Не зовсім очікуваними для нас стали відповіді учителів на *одинадцять* запитання стосовно **наявності в їхньому арсеналі достатньої кількості ігрових форм роботи для забезпечення компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи**. Оскільки, відповідаючи на шосте і восьме запитання, респонденти перевагу надали *ігровій діяльності* (97,0%) та *урокам в ігровій формі* (89,6%), очікувався не менший показник і у відповідях на поставлене запитання.

Проте, результати виявилися такими: «так» – 44,8%, «не зовсім» – 52,2%, «ні» – 3,0%. На нашу думку, такі суперечливі відповіді свідчать про розуміння педагогами важливості використання ігрових ситуацій та ігор на уроках іноземної мови в початковій школі, але ними проводиться недостатня робота щодо формування банку різних видів ігор, першочергово дидактичних, для учнів 1–4 класів.

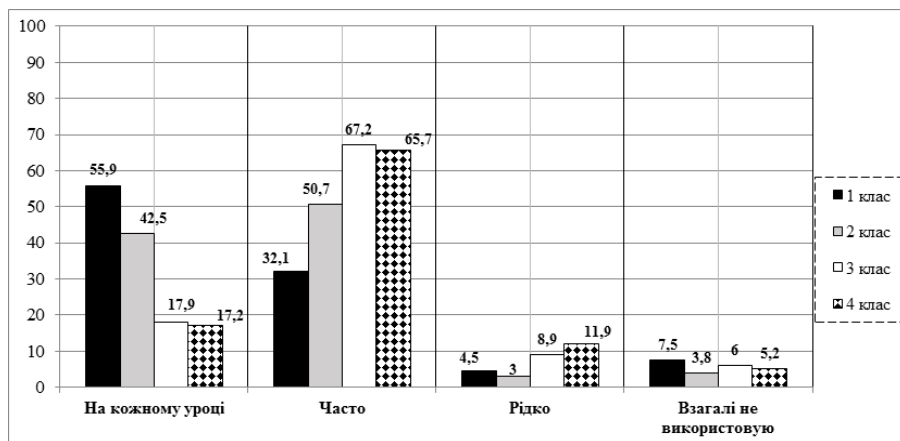
Відповіді респондентів на *дванадцять запитання стосовно частотності використання ними дидактичних ігор на уроках іноземної мови в початкових класах* дещо розширило і конкретизувало попереднє запитання анкети (табл. 4).

Таблиця 4

Частотність використання дидактичних ігор на уроках іноземної мови в початковій школі

Клас Відповідь	1-ий клас	2-ий клас	3-ій клас	4-ий клас
«На кожному уроці»	55,9%	42,5%	17,9%	17,2%
«Часто»	32,1%	50,7%	67,2%	65,7%
«Рідко»	4,5%	3,0%	8,9%	11,9%
«Взагалі не використовую»	7,5%	3,8%	6,0%	5,2%

Зважаючи на попередні відповіді, логічно було висловити припущення, що вищі показники спостерігатимуться в учнів 1–2-х класів, а нижчі – в учнів 3–4-х класів. Однак дані діаграми підтверджують цей здогад лише частково, проте потребують деяких коментарів (мал. 2).

Мал. 2. Частотність використання дидактичних ігор на уроках іноземної мови в початковій школі

Отже, як видно з рисунку 2, результати дійсно набагато вищі в 1–2-х класах щодо відповіді «На кожному уроці» (55,9%, 42,5%), але вони домінують у 2–4-х класах (особливо у 3–4-х: 67,2%, 65,7%) стосовно відповіді «Часто». Дуже низькі показники виявлено щодо відповіді «Рідко», особливо в 1–2-х класах (4,5%, 3,0%). І, на жаль, невиправдано низькими вони є у відповіді респондентів «Взагалі не використовую» (від 3,8% до 7,5%).

На *тринадцяте* запитання анкети: «**Для формування яких предметних компетентностей Ви найчастіше використовуєте дидактичні ігри?**», яке тісно пов'язане з попереднім запитанням, відповіді респондентів розподілилися досить нерівномірно (табл. 5).

Таблиця 5

**Формування предметних компетентностей з іноземної мови
за допомогою дидактичних ігор в початкових класах**

Відповідь \ Клас	1-ий клас	2-ий клас	3-ій клас	4-ий клас
Мовної (лінгвістичної)	38,1%	46,3%	60,4%	47,0%
Мовленнєвої	54,5%	52,2%	62,7%	68,7%
Соціокультурної	14,9%	23,1%	33,6%	41,0%
Загальнонавчальної	26,9%	33,6%	35,1%	54,5%

Як видно з таблиці 5, найкращі показники зафіксовано в 4-му класі, тобто дидактичні ігри широко використовуються для формування всіх зазначених компетентностей. Що стосується їх розподілу за класами, то картина тут досить різнобарвна. Так, за твердженнями педагогів, у 1-му класі вони найбільше використовують дидактичні ігри для формування мовленнєвої (54,5%) і мовної (38,1%) компетентностей. Значно нижчі показники виявлено щодо загальнонавчальної компетентності, і вкрай низькі – соціокультурної (14,9%). У 2-му класі, хоч троє показників із чотирьох дещо зросли, проте їх послідовність є аналогічною з першим класом: перевага віддається мовленнєвій компетентності (52,2%) і на останньому місці залишається соціокультурна компетентність (23,1%). Ця тенденція зберігається і в наступних класах, проте, варто зазначити, що в 4-му класі значно зростають показники використання дидактичних ігор для формування загальнонавчальної компетентності (на 19,4% порівняно з третім класом) і, навпаки, зменшуються щодо мовної компетентності (на 13,4% порівняно з третім класом).

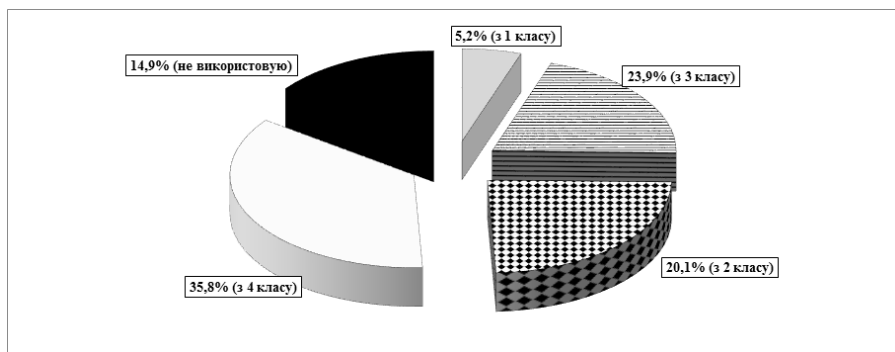
Відповідаючи на *чотирнадцяте* запитання щодо **джерел, з яких добираються дидактичні ігри**, респонденти віддали перевагу відповіді: «з Інтернету» (76,1%). Серед інших відповідей: «з методичних посібників і рекомендацій» – 42,5%, «з інших підручників/посібників» – 41,0%, «із фахових журналів» – 34,3%, «з основного підручника» – 31,3%, «із власного досвіду» – 7,5%, «інше» (включаючи курси) – 3,7%. Але, варто зазначити, що всі опитані педагоги вказали по

декілька джерел, звідки вони добирають дидактичні ігри (від двох до п'яти). Що стосується основних чинних підручників, за якими працюють учителі, то з них використовується менше третини наявних там дидактичних ігор.

П'ятнадцяте запитання анкети стосувалося переліку **вербальних засобів, за допомогою яких педагоги оцінюють навчальні досягнення учнів першого класу**. До таких засобів респонденти віднесли: «Добре!» – 53,7%, «Майже правильно, спробуй ще раз!» – 50,0%, «Чудово!» – 47,0%, «Я задоволений/а твоїми успіхами!» – 44,8%, «Супер!» – 43,3%, «Дуже добре!» – 38,1%, «Уже краще!» – 35,1%, «Відмінно!» – 29,9%, інші («У тебе добре вийшло!») – 3,7%.

Похвально, що вчителі вербально оцінюють індивідуальні досягнення кожної дитини, не порівнюючи їх з досягненнями інших. Коментуючи результати роботи учнів за допомогою висловів «Я задоволений/а твоїми успіхами!», «Майже правильно, спробуй ще раз!», «У тебе добре вийшло!» тощо, учитель мотивує учнів до виконання певного завдання, адже вони бачать, що вчитель цікавиться їхньою роботою та спрямовує її. Це також допомагає дітям розв'язувати певні проблеми, поглиблювати своє розуміння.

Досить різноманітними є відповіді на останнє **шістнадцяте запитання** анкети щодо **початку використання мовного портфоліо на уроках іноземної мови в початковій школі як технології оцінювання учнів**, що свідчить про неоднозначність думок стосовно цієї проблеми. Найбільша кількість учителів відповіла, що вона це робить, починаючи з 4-го класу – 35,8%. Серед інших тверджень: з 3-го класу – 23,9%; з 2-го – 20,1%; з 1-го – 5,2%. Існує й зовсім непередбачувана відповідь респондентів: «взагалі не використовую» (14,9%), і її відсоток значно перевищує показник першого класу (мал. 3).

Мал. 3. Початок використання мовного портфоліо з іноземної мови в початковій школі

Технологія портфоліо є однією з важливих технологій оцінювання в початковій школі, особливо в 1-му класі. Вона забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати навчальної діяльності учня/учениці, надаючи йому/їй можливості здійснювати власні оцінні судження щодо результатів своєї діяльності. Формувальний характер оцінювання, який переважає у 1–2-х класах, можна забезпечити за допомогою мовного портфоліо, основна суть якого полягає в тому, щоб показати все, на що здібні учні. Через твердження «Я знаю», «Я вмію» акцентуються їхні навчальні досягнення, розвивається здатність до самооцінювання, поступово збільшується відповідальність за власне навчання. У пораднику для вчителів НУШ виокремлено окремий підрозділ «Технологія портфоліо», у якому детально описується, що таке портфоліо, його цілі, види, структура. Наприкінці подано практичну вправу для вчителів із перевірки їхньої готовності до автентичного самооцінювання за критеріями Міжнародної асоціації «Крок за кроком» у рамках розроблення міжнародних принципів якості діяльності вчителя початкових класів [10, с. 126–133]. Про необхідність запровадження мовного портфоліо йдеться також і в методичних рекомендаціях МОН України щодо викладання іноземних мов у 2018/2019 [11] і 2019/2020 [12] навчальних роках. Тому відповідь тих респондентів, які взагалі не використовують мовне портфоліо в початковій школі, виявилася для нас зовсім неочікуваною.

Висновки та перспективи досліджень. Аналіз проведеного дослідження свідчить про готовність учителів іноземних мов до роботи в початковій школі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» на засадах компетентнісного підходу. Відзначено позитивне ставлення респондентів до нововведень і кардинальних змін у початковій освіті у зв'язку з її реформуванням, яке розпочалось у 2018 році. Актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток компетентностей особистості. Успішність компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкових класів значною мірою залежить від учителя – його професійної компетентності, творчості, гнучкості у прийнятті рішень, готовності до безперервної самоосвіти, що й показали результати анкетування. Проте аналіз отриманих даних дав змогу виявити й деякі проблеми щодо готовності окремих учителів до здійснення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4 класів. Зокрема, виявлено прогалини щодо чіткого розуміння педагогами питань використання й добору дидактичних ігор у формуванні предметних компетентностей та запровадження мовного портфоліо як важливої технології оцінювання в початковій школі. Окремі отримані відповіді не повною мірою задовольнили наші сподівання, що, вочевидь, цілком нормально, оскільки це дало уявлення про реальний стан проблеми і змушує нас шукати способи її позитивного розв'язання.

Проаналізовані та інтерпретовані результати анкетування вчителів іноземних мов початкової школи стануть у нагоді вчителям, авторам шкільних підручників, науковцям і працівникам МОН України.

Перспективу наших подальших наукових розвідок ми вбачаємо в дослідженні й розкритті теоретичних засад реалізації ключових компетентностей і змістових ліній на уроках іноземної мови в 1–4-х класах.

Література

1. МОН України. Рішення колегії. (2016, №10). *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи*. Київ, Україна: МОН України, 2016.
2. В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, та Н. П. Басай, *Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи*, В. Г. Редько, Наук. ред. Київ, Україна: КОНВІ ПРІНТ, 2018.
3. В. Г. Редько, *Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі*. Київ, Україна: Пед. думка, 2019.
4. В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, та Н. П. Басай, «Дидактичне і методичне спрямування змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи», у *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти*. Мукачево, Україна: МДУ, 2018, с. 127–339.
5. МОН України. Наказ. (2018, №268). *Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1–2-х класів закладів загальної середньої освіти*. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. Іншомовна галузь. Іноземна мова. О. Я. Савченко, Кер. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-obviate/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
6. МОН України. Наказ. (2018, №268). *Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1–2-х класів закладів загальної середньої освіти*. Типова освітня програма початкової освіти. Мовно-літературна освітня галузь. Іншомовна освіта (англійська, німецька, французька, іспанська та інші мови). Р. М. Шиян, Кер. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
7. Кабінет Міністрів України. Постанова. (2018, №87). *Про затвердження Державного стандарту початкової освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
8. В. Г. Редько, та Т. К. Полонська, «Готовність учнів початкової школи до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов: авторська інтерпретація результатів анкетування вчителів», *Зб. наук. праць Інституту педагогіки НАПН України. Проблеми сучасного підручника*, вип. 19, с. 284–299, 2017.
9. В. Г. Редько, та Т. К. Полонська, «Потенційні можливості учнів 1–4 класів до компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування: результати анкетування вчителів», у *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти*, Мукачево, Україна: МДУ, 2018, с. 197–217.

10. *Нова українська школа: поради для вчителя*. Н. М. Бібік, Ред. Київ, Україна: Вид. дім «Плеяди», 2017.
11. МОН України. Лист. (2018, №1/9-415). *Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2018/2019 навчальному році. Старт «Нової української школи»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-inozemnyh-mov-u-2018-2019-navchalnomu-rotsi/>
12. МОН України. Лист. (2019, №1/11-5966). *Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2019/2020 навчальному році*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-inozemnyh-mov-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>

References

1. MES of Ukraine. *New Ukrainian School: Conceptual Principles of Secondary School Reform*. Kyiv, Ukraine: MES of Ukraine, 2016. (in Ukrainian).
2. V. H. Redko, T. K. Polonska, O. S. Pasichnyk, and N. P. Basai, *The concept of competence-oriented foreign language teaching for primary school students*; V. H. Redko, scient. ed. Kyiv, Ukraine: CONVI PRINT, 2018. (in Ukrainian).
3. V. H. Redko, *Organization of competence-oriented foreign languages teaching in primary school*. Kyiv, Ukraine: Ped. thought, 2019. (in Ukrainian).
4. V. H. Redko, T. K. Polonska, A. S. Pasichnyk, and N. P. Basai, "Didactic and methodological direction of competence-oriented teaching foreign languages content for primary school students", in *Linguo-didactic basics of teaching foreign languages in institutions of higher pedagogical and general secondary education*. Mukachevo, Ukraine: MSU, 2018, p. 127-339. (in Ukrainian).
5. MES of Ukraine. Order. (2018, No. 268). *On approval of typical educational programs for institutions of general secondary education (1-2 classes)*. A typical educational program for institutions of general secondary education. Foreign language sphere. Foreign Language. O.Ya. Savchenko, Guide. [online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (in Ukrainian).
6. MES of Ukraine. Order. (2018, No. 268). *On approval of typical educational programs for institutions of general secondary education (1-2 classes)*. A typical educational program for primary school. Language and literary education sphere. Foreign language education (English, German, French, Spanish and other languages). R. M. Shyian, Guide. [online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (in Ukrainian).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. Decree. (2018, No. 87). *On approval of the State Standard of Primary Education*. [online]. Available: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (in Ukrainian).
8. V. H. Redko, and T. K. Polonska, "Readiness of primary school students for competence-oriented foreign languages teaching: author's interpretation of teachers survey results", *Proceedings of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine. Problems of a modern textbook*, vol. 19, p. 284-299, 2017. (in Ukrainian).

9. V. H. Redko, та Т. К. Polonska, "Potential opportunities of grades 1-4 students to competence-oriented teaching foreign language communication: results of teachers' questionnaire survey", in *Linguo-Didactic Basics of Teaching Foreign Languages in Institutions of Higher Pedagogical and General Secondary Education*. Mukachevo, Ukraine: MSU, 2018, p. 197-217. (in Ukrainian).
10. *ew Ukrainian School: Teacher Advisor*. N. M. Bibik, Ed. Kyiv, Ukraine: Publ. House "Pleiades", 2017. (in Ukrainian).
11. MES of Ukraine. Letter. (2018, No. 1/9-415). *Guidelines for teaching foreign languages in 2018/2019 school year. Start of the New Ukrainian School*. [online]. Available: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-inozemnyh-mov-u-2018-2019-navchalnomu-rotsi/> (in Ukrainian).
12. MES of Ukraine. Letter. (2019, No. 1/11-5966). *Guidelines for teaching foreign languages in the 2019/2020 academic year*. [online]. Available: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-inozemnyh-mov-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/> (in Ukrainian).

Валерий Редько, доктор педагогических наук, старший научный сотрудник, доцент, заведующий отделом обучения иностранным языкам Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина;

Тамара Полонская, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, старший научный сотрудник отдела обучения иностранным языкам Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

ГОТОВНОСТЬ УЧИТЕЛЕЙ К КОМПЕТЕНТНОСНО-ОРИЕНТИРОВАННОМУ ОБУЧЕНИЮ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ УЧАЩИХСЯ СОВРЕМЕННОЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ: АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ АНКЕТИРОВАНИЯ

В статье анализируются результаты проведенного научными сотрудниками отдела обучения иностранным языкам Института педагогики НАПН Украины анкетирования учителей с целью выяснения уровня понимания ими сущности проведения реформы начального образования и их готовности к компетентностно-ориентированному обучению иностранным языкам учащихся 1-4-х классов на основе концепции «Новая украинская школа». Обобщенные в таблицах и рисунках и интерпретированные авторами ответы респондентов на 16 вопросов анкеты подтвердили четкое осознание педагогами инновационных изменений в начальном образовании и актуальности компетентностно-ориентированного обучения иностранным языкам учащихся современной начальной школы, а также указали на отдельные пробелы по их осведомленности с действующими документами по вопросам обучения учащихся 1-4-х классов в соответствии с действующими новыми программами по иностранным языкам. Основные положения статьи могут быть полезны учителям, авторам школьных учебников, ученым, работникам МОН Украины.

Ключевые слова: иностранный язык; начальная школа; компетентностно-ориентированное обучение.

Valerii Redko, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Associate Professor, Head of the Foreign Languages Teaching Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine;

Tamara Polonska, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Foreign Languages Teaching Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

TEACHERS' READINESS FOR COMPETENCE-ORIENTED TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO MODERN PRIMARY SCHOOL STUDENTS: ANALYSIS OF SURVEY RESULTS

The article analyses the results of teachers' questionnaire survey, conducted by the scientific researchers of the Foreign Languages Teaching Department in the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, for the purpose of ascertaining the level of their understanding the essence of the primary education reform and their readiness for competence-oriented teaching foreign languages to students of grades 1-4 based on the concept of the "New Ukrainian School". The questionnaire survey covered five areas of Ukraine, with more than 130 foreign language teachers working in primary schools of general secondary educational institutions. Summarized in tables and figures and interpreted by the authors, the respondents' answers to 16 questions of the questionnaire confirmed a clear awareness by teachers of innovative changes in primary education and the relevance of competence-oriented teaching foreign languages to students of modern primary schools. In particular, the teachers gave answers to the following questions: the advisability of creating a special educational foreign language communicative environment for competence-oriented teaching a foreign language for primary school students; the need of forming elementary competences (linguistic, speech, sociocultural, general) for students of grades 1-4 during their mastering a foreign language; the feasibility of using the elements of the project method in foreign language lessons in primary school; the use of didactic games in foreign language lessons in primary grades; verbal means of assessing students' academic achievement, etc. In addition, the results of the survey indicated individual gaps in teachers' awareness of the existing documents for teaching students of grades 1-4 in accordance with the new foreign language curricula. This applies, in particular, to the use and selection of didactic games in the formation of subject competences, and to the introduction of a language portfolio. The main positions and conclusions of the article may be useful to teachers, authors of school textbooks, scientists, responsible employees of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Keywords: foreign language; primary school; competence-oriented teaching.